

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu od 16. jula 2014 godine, imenovana sam za recenzenta Tematskog zbornika radova *“O kreativnosti i umetnosti – savremena psihološka istraživanja”*. Radovi su saopšteni na naučnoj konferenciji sa međunarodnim učešćem *Dani primenjene psihologije*.

Na osnovu analize dobijenog materijala dostavljam recenzije sledećih radova:

1-2. VIŠEDIMENZIONALNI TEST ZA PROCENU KREATIVNIH SPOSOBNOSTI

Tema je značajna, pokušaj formulisanja psihometrijski i konceptualno kvalitetnog testa je vredan pažnje.

- S obzirom na rezultate provere konceptualne zasnovanosti testa možda bi bilo primerenije naslov promeniti u TEST ZA PROCENU KREATIVNIH SPOSOBNOSTI, jer je ustanovljeno da test ne meri višedimenzionalnu kreativnost, već opštu. Zatim, ni ovakav naslov nije adekvatan, jer test meri, a njime se ne procenjuje! Dakle, naslov nije adekvatan. Predlog naslova TEST ZA MERENJE KREATIVNOSTI ili PSIHOMETRIJSKA PROVERA TESTA OPŠTE KREATIVNOSTI iliMERENJE OPŠTE KREATIVNOSTI.
- Naslov rada i naslov abstrakta na engleskom nije isti MULTIDIMENSIONAL TEST FOR THE ASSESSMENT OF GENERAL CREATIVITY! Naslov na engleskom jeziku čak više odgovara. Creativity se prevodi sa kreativnost, ne sa kreativne sposobnosti.
- Tema dobro zamišljena i velikim delom dobro realizovana.
- Ciljevi dobro postavljeni. Ali, ciljevi 1 i 4 su ostvareni, dok 2 i 3 nisu u potpunosti realizovani. Prema cilju 2 autor/i je trebalo da nadju razlike između poduzoraka. U prethodnim radovima sa opisanim testom bili su uključeni umetnici i neumetnici i tražene razlike. Ali ne i ovde. U ovom radu dva poduzorka su studenti i srednjoškolci, a razlike među njima nisu uopšte prezentovane niti diskutovane.
- Nije dat prikaz uzorka u odnosu na studente i srednjoškolce, kao i fakultete i smerove sa kojih dolaze. To je nedostatak, i metodološki. Iz njega sledi i relativna neispunjenost cilja 3 prema kome se namerava test validirati uz korišćenje spoljašnjeg kriterijuma. Ali, prvo, taj ili ti kriterijumi nisu predstavljeni/navedeni/uvvedeni/objašnjeni u metodološkom delu. Kasnije saznajemo da se radi o oceni na pismenom iz srpskog jezika, koju verovatno ima samo poduzorak srednjoškolaca. Postavlja se pitanje, zašto baš ta ocena, da li su i zašto ne korišćeni i drugi pokazatelji uspeha učenika i studenata?

- Str. 5 drugi pasus "..... , kao i provera mogućnosti primene ovog testa u praksi". Ova namera, dakle ne i deklarativno postavljen cilj nije primerena, a pominje se i na početku dela Zaključak, jer se nije proveravala primena u bilo kom praktičnom kontekstu.
- Dakle, potrebno je dati jasnu strukturu uzorka, navesti sve varijable/kriterijume i uporediti rezultate dva poduzorka u ovom istraživanju. Objasniti zašto u prva dva subtesta/skale prevladavaju verbalni zadaci i kako bi ta činjenica mogla da se odražava na rezultate. Možda bi bilo zanimljivo videti ima li polnih razlika
- Zaključci su u poslednjem delu pasusa "prejaki" i ne slede iz rezultata, posebno kada se govori o mogućnosti praktičnih implikacija u selekciji darovitih umetnika. Pitanje je da li je kreativnost u različitim domenima umetnosti različita i da li i kako bi ona bila detektovana ovim testom? Autor/i nisu proverili .

- Abstrakt promeniti u odnosu na primedbe, i na engleskom jeziku.

- U tekstu su specifikovane primedbe i mesta na koje se odnose.

Tekst je pisan razumljivo. Ima više nepreciznosti i jezičkih nejasnoća, i ponegde dugačkih rečenica. Sve primedbe su date u komentarima. Reči koje su nejasne, neprecizne, tehnički neprecizne su markirane žuto. Na nekim mestima konsultovati lektora.

Zanimljiv, koristan rad, vredan daljeg produbljivanja u pravcu unapređenja testa – raznovrsniji zadaci u prvom i drugom subtestu/skali i rešavanje pitanja verbalnih i neverbalnih zadataka. Ujednačavanje broja zadataka po tom osnovu? To su neke sugestije za razmišljanje.

Na osnovu svega iznesenog predlažem da se priloženi članak **prihvati nakon** što autori izvrše predložene korekcije

Predloženo je da se rad klasifikuje kao originalni naučni rad

2-2. ULOGA MUZIKE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU MLADIH

Empirijski rad, ispituje odnos studenata/mladih prema muzici, njihove preferencije i povezanost. Tema je interesantna. Metodološki deo ima dosta manjkavosti u opisu postupka, mernog instrumenta i tumačenja rezultata. Nije jasno opisana metodologija. Neprecizno korišćenje terminologije prilikom opisa mernog instrumenta. Merni instrument i način procenjivanja neprecizno definisani.

U diskusiji, nedostaje interpretacija na nekim mestima, često je preslobodna, netačna, i ne slede iz rezultata. Zaključci uglavnom prejaki i neprecizni. Tabele nisu precizne u prikazivanju podataka i u naslovu tabela. Svi komentari dati u tekstu . Dosta grešaka i nepreciznih formulacija. Označeno u tekstu. U tekstu je kombinovana ekavica i ijekavica. Ujednačiti, dosledno na jedan od načina. Nedostaje SD i % u tabelama. Na nekim stranama puno pasusa, što govori o fragmentarnosti misli.

Tema je interesantna, ima vrlo zanimljivih nalaza, koji nisu dobili pažnju koju zaslužuju. S druge strane ima tumečenja i zaključaka koji ne slede iz rezultata.

Na osnovu svega iznesenog predlažem da se priloženi članak **pošalje autorima na korekciju, a potom ponovo preda na recenziranje.** Predloženo je da se rad klasifikuje kao originalni naučni rad.

2-3. PREGLED UTICAJA MUZIKE NA RAZVOJ ODREĐENIH SPOSOBNOSTI U RANOM DETINJSTVU

Pregledni rad, između stručnog i naučnog, napisan sa idejom da u glavnim crtama prikaže važnost muzike za razvoj kognitivnih sposobnosti, prostorno-vremensko rasuđivanje, govorni, emocionalni, motorički razvoj i ritam, društveno-socijalni razvoj.

Naslov nije sasvim adekvatan. Predlog: MUZIČKE AKTIVNOSTI I OPŠTI RAZVOJ U PREDŠKOLSKOM PERIODU . Tema nije realizovana na sasvim dobar način. Cilj rada nije jasno naznačen i objašnjen, mada se o njemu može zaključiti na osnovu naslova i uvodnog dela. Nema jasno formulisanog Zaključka.

Uvod sadrži dosta opštih mesta. Nije jasno određeno o kojim muzičkim iskustvima se radi – pominje se stvaranje, muzičke aktivnosti, muzičko obrazovanje, sviranje instrumenta. Takođe nije jasno definisano u kom okruženju se dešava muzička stimulacija – pominje se porodica, ali se ne određuje jasno obrazovni kontekst.

U celini, rad je pisan fragmentarno, sa težištem koje se stalno pomera – od opštih mesta o vrednosti muzike, preko fragmentarnih i nesistematičnih pregleda naučnih rezultata, muzikoterapijskih implikacija, do stručnih komentara i instruktivnih sugestija. U radu je jasna namera da se "pokrije" šest oblasti opšteg razvoja na koje bavljenje muzikom može imati povoljan efekat. Ovako ambiciozno osmišljena struktura nije uspešno realizovana. Pre svega zato što je veliki raskorak između obimnog zahteva koji su autor/i postavili i načina na koji je svaki aspekt obrađen. Radi se o pristupu koji nije sistematičan, nije obuhvatan i nepotpuno se bavi uticajem bavljenja muzike na oblasti opšteg razvoja. Zatim, nije ujednačen po strukturi sadržaja kada se radi o šest delova teksta. Posebno skromno su zastupljeni socijalno-psihološki i emocionalni razvoj.

Sistematski se uvode novi pojmovi i aspekti koji nisu dovoljno povezani sa prethodnima u celinu i nisu dovoljno objašnjeni. Ne postoji tipična strukturu naučnog rada. Radi se o stručnom preglednom radu. Reference nisu u listi navedene prema APA standardu. S obzirom na planirani obim tema, literatura nije iscrpna.

Rad je pisan razumljivim jezikom. Pojavljuju se jezičke greške, one su žuto markirane ili komentarisane u tekstu. Tema kojim se autor/i bave je važna i pokušaj da se ona obradi govori o tome da autor/i imaju svest o tome. Takođe jasno je rečeno o kojim aspektima opšteg razvoja se može pisati.

Nedostaci se odnose na koncepciju rada, nejasan fokus i cilj rada, površno sagledavanje velikog broja vidova opšteg razvoja na koji muzika ima uticaja, zatim stil pisanja koji je fragmentaran i sadrži dosta opštih mesta (naročito u završnim rečenicama), struktura sadržaja po segmentima nije ujednačena. Nekritički se uključuju informacije i sadržaji koji nisu sasvim relevantni za temu. Nema evaluacije nalaza, kao ni metaanalize radova drugih autora. Literatura uglavnom nije novijeg datuma. Ne zadovoljava kriterijum naučnog preglednog članka, a čini se da je to bio cilj.

Kada bi ponovo pisali rad autor/i bi trebalo da za početak prate komentare date u gornjim tačkama, a zatim da daju i svoj doprinos kroz kritički uvid, a ne samo kroz nabranje.

Na osnovu svega iznesenog predlažem da se priloženi članak koji je okarakterisan kao stručni rad – o d b i j e

2.4.- IZRAŽENOST ANKSIOZNOSTI KOD MUZIČARA RAZLIČITIH PROFILA

Istraživački rad koji u uvodnom delu saopštava nalaze vezane za izraženost anksioznosti i introverzije u različitim grupama izvođača. Istraživanje razlika između pijanista, gudača i solo pevača u odnosu na dve dimenzije ličnosti. Tema je realizovana uglavnom dobro. Ima propusta u prikazu rezultata i u interpretaciji rezultata. Ciljevi (2) su definisani u delu problem istraživanja. Trebalo bi uvesti i cilj 3 – proveru anksioznosti i introverzije u odnosu na uzrast ispitanika.

Interpretacija rezultata ima manjkavosti (označeno u komentarima u tekstu) i oskudna je. Treba povezati sa postojećim nalazima koje autor/i pominju, ali ih ne navode jasno u diskusiji rezultata. Kao ni to šta je potvrđeno i šta nije.

Nedostaje deo rezultata. Nisu saopšteni rezultati u odnosu na cilj 2. Nema Zaključka.

Uzorak treba pre Instrumenta opisati. Članci nisu adekvatno navedeni u listi literature. Lista skromna. Jezičke nejasnoće markirane žutim.

Tabele 5 i 6 nisu sasvim tehnički korektne. Tekst koji najavljuje sadržaj tabela i komentariše rezultate je oskudan. Na stranama 7 i 8 previše tabela, potrebno izbaciti tabele 1 i 2, tj. prebaciti sadržaj u tekst.

U poglavlju Rezultati uvesti jasno dve podceline. U delu o Rezultatima tekst razudjen, tabele dominiraju.

Tema rada je relevantna, merni instrumenti u redu.

Na osnovu svega iznesenog predlažem da se priloženi članak prihvati nakon što autori izvrše predložene korekcije. Rad je klasifikovankao originalan naučni rad.

2-5. KAKO MOŽEMO RAZUMETI MOCARTOV EFEKAT

Pregledni rad, koji ima za cilj da prikaže relevantne nalaze empirijskih istraživanja i teorijskih objašnjenja fenomena 'Mocartov efekat'. Tema značajna i zanimljiva.

Prva dva cilja članka su prilično jasno definisana (vidi primedbe) i realizovana. Treći cilj nije i mislim da ga možda treba i izostaviti.

Rad je pregledni. Struktura adekvatna, u smislu Uvod, poglavlja i diskusija i zaključak.

Dva poglavlja nisu sadržajno i strukturalno precijna, to je rečeno kasnije u recenziji.

Literatura generalno u redu.

Videti i:

Radoš, K. (2010). Psihologija muzike. Beograd: Zavod za udžbenike

Levitin, D. (2012). Muzika i mozak. Novi Sad: Psihopolis.

Rad u celini je jasan i razumljivo pisan.

Međutim, ima mnogo jezičkih nepreciznosti i na nekim mestima "svakodnevnih" jezičkih formulacija, ponavljanja i čestog korišćenja istih reči.

Svakako je potrebno da lektor pregleda tekst.

U tekstu su žuto markirani delovi koji su nejasni, neprecizni ili ih treba pojasniti.

Velika greška u prevođenju teksta, odnosno netačno prevedeni muzički termini, koji potpuno menjaju značenje teksta i razumevanje izloženih nalaza! (komentar 24) . Ima i drugih nepreciznih termina (označeno u tekstu)

Imena autora, npr. Jaušovec Norbert, pogrešno napisano!

Na više mesta misao nije jasno i do kraja izložena, kao ni prikaz objašnjenja nalaza autor (dato u komentarima u tekstu).

Zanimljiva tema, prikazani su važni nalazi na pristupačan način, tekst ima dinamiku i lako se prati.

Jedan od problema rada je struktura i odgovarajući sadržaj u srednjem delu. Posle uvoda autori strukturišu rad na tri celine/poglavlja: **Mocartov efekat u svetlu empirijskih istraživanja, Kako možemo objasniti Mocartov efekat i Diskusija i zaključak.**

Na kraju Uvoda Autori daju najavu onoga što u članku sledi, na šta imamo primedbe iznesene u komentarima u tekstu. Smatramo da najava sopstvenih ideja, a u zaključku izloženih, treba da sledi posle kritičkog osvrta prethodnih istraživanja i da bi se pri tome radilo zaista i o diskusiji. Ovako se radi o Zaključku.

Smatramo da su druga dva segmenta neadekvatnog naslova i, na izvestan način, i sadržine.

Prvo i drugo poglavlje govore o empirijskim rezultatima istraživanja, a koja bi se mogla svrstati u dve široke grupe radova koji objašnjenje nalaze u različitim procesima koji se odvijaju tokom slušanja Mocartove muzike i o efektima slušanja: neurokognitivnim i neurofiziološkim.

Ta dva poglavlja treba dakle, drugačije nasloviti i istaći jasnije da se radi o dva pristupa tumačenju Mocartovog efekta.

Smatramo da bi na određenim mestima (naznačno u komentarima u tekstu) trebalo produbiti sadržaj teksta, podvući naučni aspekt izloženih rezultata, kako rad ne bi "skliznuo" u popularnu psihologiju.

U delu rada Diskusija i zaključak, koji bi trebalo da stoji samo Zaključak, poslednji pasus je neprikladan na tom mestu.

Nedostaje koherentniji kritički osvrt, koji se tu i tamo pojavljuje u zaključnom delu članka.

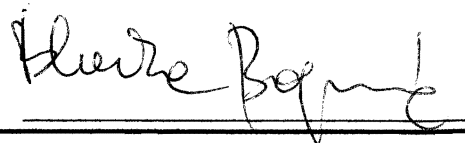
Takodje je pomalo neprikladan stav autora da daju smernice za dalja istraživanja drugima. Pri tome je lista faktora koji mogu uticati na fenomen tako malog opsega toliko dugačka da je i nerealna. Možda bi i tu trebalo dati kritički osvrt.

Abstrakt korigovati u skladu sa komentarima u tekstu. I na engleskom jeziku korigovati.

Na osnovu svega iznesenog predlažem da se priloženi članak **pošalje autorima na korekciju, a potom ponovo preda na recenziranje**

U Beogradu, 11. novembar 2014. godine

prof.dr Blanka Bogunović

Recenzent: Blanka Bogunović

Institucija: _Fakultet muzičke umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu

Adresa: Kralja Milana 50, 11000 Beograd

Broj žiro računa: _200 12634439 37

Banka: Poštanska štedionica

JMBG: 1912957715012